
Hamsasandeshah

हंससन्देशः

Document Information

Text title : Hamsa Sandeshah

File name : haMsasandeshaH.itx

Category : raama, rAmAnujasampradAya, vedAnta-deshika, gurudev

Location : doc_raama

Proofread by : Rajani Arjun Shankar

Latest update : May 5, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 6, 2025

sanskritdocuments.org

હંસસન્દેશઃ

શ્રીમદ્દેવાન્તદેશિકાવિરચિતઃ હંસસન્દેશઃ ॥

॥ શ્રીરસ્તુ ॥

॥ શ્રીરામચન્દ્રાય નમઃ ॥

શ્રીમાન્વેદુટનાથાર્યઃ કવિતાર્કિકકેસરી ।
વેદાન્તાચાર્યવર્યો મે સન્નિધતાં સદા હૃદિ ॥

॥ પ્રથમાશ્વાસઃ ॥

વંશે જાતસ્સવિતુરનઘે માનયન્માનુષત્વં
દેવશ્રીમાઞ્જનકતનયાન્વેષણે જાગરુકઃ ।
પ્રત્યાયાતે પવનતનયે નિશ્ચિતાર્થસ્સ કામી
કલ્પાકારાં કથમપિ નિશામાવિભાતં વિષેહે ॥ ૧.૧ ॥

કાલ્યે સેનાં કપિકુલપતેસ્તૂર્ણમુદ્યોજયિષ્યન્
દૂરીભાવાજ્જનકદુહિતુર્દૂયમાનાન્તરાત્મા ।
ક્રીડાખેલં કમલસરસિ ક્વાપિ કાલોપયાતં
રાકાચન્દ્રદ્યુતિસહચરં રાજહંસં દદર્શ ॥ ૧.૨ ॥

તસ્મિન્સીતાગતિમનુગતે તદુકૂલાકુમૂર્તૌ
તન્મઞ્જુરપ્રતિમનિનદે ન્યસ્તનિસ્પન્દદૃષ્ટિઃ ।
વીરશ્ચેતોવિલયમગમત્તન્મયાત્મા મુહૂર્તં
શઙ્કે તીવ્રં ભવતિ સમયે શાસનં મીનકેતોઃ ॥ ૧.૩ ॥

લબ્ધ્યાશ્વાસઃ કથમપિ તદા લક્ષ્મણસ્યાઞ્જન્મા
સન્દેશેન પ્રણયમહતા મૈથિલી જીવયિષ્યન્ ।
ચક્રે તસ્મૈ સરસિજદૃગૈસ્સોપચારાં સપર્યાં
કાન્તાશ્વેષાદધિકસુભગઃ કામિનાં દૂતલાભઃ ॥ ૧.૪ ॥

કૃત્વા તસ્મિન્બહુમતિમસૌ ભૂયસીમાઞ્જનેયાત્
ગાઢોન્માદઃ પ્રણયપદવીં પ્રાપ વાર્તાનભિજ્ઞે ।
વિશ્વેષેણ ક્ષુભિતમનસાં મેઘશૈલદ્રુમાદૌ
યાચ્ચાદૈન્યં ભવતિ કિંમુત ક્વાપિ સંવેદનાર્હે ॥ ૧.૫ ॥

વેદોદન્વદ્ધિભજનવિદો વંશજં વિશ્વમૂર્તેઃ
આહુસ્સિદ્ધાઃ કમલવસતેરૌપવાહ્યં ભવન્તમ્ ।
લબ્ધં યેન પ્રગુણગતિના તત્પ્રિયાયાસ્સકાશાત્
તત્સાવાર્ણ્યં શ્રવણરસનાસ્વાદયોગ્યા સુધા ચ ॥ ૧.૬ ॥

મધ્યે કેચિદ્વ્યમિહ સખે કેવલં માનુષાણાં
વ્યક્તોત્કર્ષો મહતિ ભુવને વ્યોમગાનાં પતિસ્ત્વમ્ ।
સ્થાને દૂત્યં તદપિ ભવતસ્સંશ્રિતત્રાણહેતોઃ
વિશ્વસ્રષ્ટા વિધિરપિ યતસ્સારથિત્વેન તસ્થૌ ॥ ૧.૭ ॥

ઇચ્છામાત્રાજ્જગદપરથા સંવિધાતું ક્ષમાણાં
ઇક્ષ્વાકુણાં પ્રકૃતિમહતામીદૃશીં પ્રેક્ષ્ય વેળામ્ ।
લક્ષ્યાલક્ષ્યે જલધિપયસા લબ્ધસંસ્થાં ત્રિકૂટે
લહુઙ્ગાં ગન્તું તવસમુચિતં રાક્ષસીં રાજધાનીમ્ ॥ ૧.૮ ॥

સ્થાનૈર્દિવ્યૈરુપચિતગુણાં ચન્દનારણ્યરમ્યાં
મુક્તાસૂતિં મલયમરુતાં માતરં દક્ષિણાશામ્ ।
અસ્મત્પ્રીત્યૈ જનકતનયા-જીવિતાર્થં ચ ગચ્છન્
એકં રક્ષઃપદમિતિ સખે દોષલેશં સહેથાઃ ॥ ૧.૯ ॥

વાચાલાનામિવ જડધિયાં સત્ત્વૌ દૂરયાતે
કૈલાસાય ત્વયિ ગતવતિ ક્ષીબતામાશ્રિતાનામ્ ।
સમ્મોદસ્તે પથિ પરિણમેચ્ચન્દ્રકૈરજ્ઞતાનાં
મેઘાપાયે વિપિનશિખિનાં વીક્ષ્ય વાયંચમત્વમ્ ॥ ૧.૧૦ ॥

આરક્તાનાં નવમધુ શનૈરાપિબન્પ્રિનીનાં
કાલોન્નિદ્રે કુવલયવને ઘૂર્ણમાનસ્સલીલમ્ ।
સ્વિન્નો દાનૈર્વિપિનકરિણાં સૌમ્ય સેવિષ્યતે ત્વાં
આમોદાનામહમહમિકામાદિશન્ગન્ધવાહઃ ॥ ૧.૧૧ ॥

પર્યાપ્તં તે પવનચલિતૈરઙ્ગરાગં પરાગૈઃ
સ્થાને કુર્યુસ્સમસમુદ્યાદ્ધન્ધવો બન્ધુજીવાઃ ।

યેનાન્વેષ્યસ્યચલતનયા-પાદલાક્ષાનુષક્તં
ચૂડાયન્દ્રં પુરવિજયિનસ્સ્વાર્ણદીકૈનપૂર્ણમ્ ॥ ૧.૧૨ ॥

શારોપાન્તાશ્શતમખધનુશ્શેષચિત્રાંશુકેન
સૂક્ષ્માકારૈર્દિનકરકરૈઃ કલ્પિતાન્તશ્શલાકાઃ ।
ઊઢાઃ પશ્ચાદુચિતગતિના વાયુના રાજહંસ
છત્રાયેરન્નભસિ ભવતશ્શારદા વારિવાહાઃ ॥ ૧.૧૩ ॥

દ્રક્ષ્યસ્યેવં પ્રિયસખ સુખં લઙ્ઘિતાધ્વા સખીં તે
સીતાં ક્ષેત્રે જનકનૃપતેરુત્થિતાં સીરકૃષ્ટે ।
ગોપાયન્તી તનુમપિ નિજાં યા કથગ્ચિન્મદર્થ
ભૂમૌ લોકે વહતિ મહતીમેકપત્ની-સમાખ્યામ્ ॥ ૧.૧૪ ॥

પ્રક્ષીણાં ત્વદ્ધિરહસમયે જાતહર્ષામિદાનીં
પ્રત્યાયાસ્યન્નનુનય શનૈઃ પશ્વિનીં સ્વાદુવાચા ।
સા તે તન્ત્રીસ્વનસુભગયા સ્યાદિતીહાભ્યનુજ્ઞાં
મન્યે કુર્યાન્મધુકરગિરા મૈથિલીસૌહૃદેન ॥ ૧.૧૫ ॥

સાર્ધં કાન્તૈશ્શબરસુદૃશામદ્રિકુન્જેષુ રાગાત્
આસીનાનાં ક્ષણમસમયે દૃશ્યચન્દ્રોદયશ્રીઃ ।
ઉડ્ડીયેથાસ્સરસિજવનાદક્ષિણાશાનુસારી
પશ્યન્દૂરાત્પ્રબલગરુતાં પક્ષિણાં દત્તવર્ત્મા ॥ ૧.૧૬ ॥

અડ્ડગીકુર્વન્નમૃતરુચિરામૃત્પતિષ્ણોસ્સલીલં
છાયામન્તસ્તવ મણિમયો માલ્યવાનેષ શૈલઃ ।
શોભાં વક્ષ્યત્યધિકલલિતાં શોભમાનામતીન્દોઃ
દેવસ્યાદેરુપજનયતો માનસાદિન્દુભિમ્બમ્ ॥ ૧.૧૭ ॥

માર્ગોં સમ્યક્મહા હનુમતા વર્ણિતૌ દ્વૌ તયોસ્તે
સહ્યાસન્નોડપ્યનતિસુભગઃ પશ્ચિમો નિત્યવર્ષઃ ।
પ્રાચીને તુ પ્રતિજનપદં સંહતાવદ્ભુતાનાં
મગ્ના દૃષ્ટિઃ કથમપિ સખે મહૃતે તે નિવાર્યા ॥ ૧.૧૮ ॥

પ્રત્યાસન્નાત્સપદિ ભવનાત્સાદરં નિર્ગતાનાં
શ્રુત્વા શબ્દં શ્રવણમધુરં તાવકં પામરીણામ્ ।
અભૂભઙ્ગોડપ્યધિકસુભગૈર્નિશ્ચિતાઙ્ગઃ કટાક્ષૈઃ
દેશાનેતાન્વનગિરિનદી-સંવિભક્તાન્ વ્યતીયાઃ ॥ ૧.૧૯ ॥

ઇક્ષુચ્છાયે કિસલયમયં તત્પમાતસ્થુષીણાં
સત્વાપૈસ્તૈર્મુદિતમનસાં શાલિસંરક્ષિકાણામ્ ।
કર્ણાટાન્ન્યતિકરવશાત્કબુરે ગીતિભેદે
મુહ્યન્તીનાં મદનકલુષં મૌઘ્યમાસ્વાદયેથાઃ ॥ ૧.૨૦ ॥

વિષ્ણોર્વાસાદવનિવહનાદ્ધ્રુવરત્નૈશ્ચિરોભિઃ
શેષસ્સાક્ષાદયમિતિ જનૈસ્સમ્યગુન્નીયમાનઃ ।
અભૈર્યુક્તો લઘુભિરચિરોન્મુક્ત-નિર્મોકકલ્પૈઃ
અગ્રેભાવી તદનુ નયને રજ્જયન્નજ્જનાદ્રિઃ ॥ ૧.૨૧ ॥

તત્રારૂઢૈર્મહતિ મનુજૈસ્સ્વર્ગિભિશ્ચાવતીર્ણૈઃ
સત્વોન્મેષાદ્યપગતમિથસ્તારતમ્યાદિભેદૈઃ ।
સાધારણ્યાત્કલપરિણતેસ્સઙ્ઘશો બધ્યમાનાં
શક્ત્યા કામં મધુવિજયિનસ્ત્વં ચ કુર્યાસ્સપર્યામ્ ॥ ૧.૨૨ ॥

સ્તોકોન્મગ્રસ્ફુરિતપુલિનાં ત્વન્નિવાસેચ્છયેવ
દ્રક્ષ્યસ્યારાત્કનકમુખરીં દક્ષિણામજ્જનાદ્રેઃ ।
આસન્નાનાં વનવિટપિનાં વીચિહસ્તૈઃ પ્રસૂના -
ન્યચાહિતોરુપહરતિ યા નૂનમર્થેન્દુમૌળેઃ ॥ ૧.૨૩ ॥

નિર્વિશ્યૈનાં નિભૃતમનભિવ્યક્તમજ્જુપ્રણાદો
મન્દાધૂતઃ પુળિનપવનૈર્વજ્જુળામોદગર્ભૈઃ ।
અવ્યાસઙ્ગસ્સપદિ પદવીં સંશ્રયાન્ચૈરલઙ્ઘ્યો
બન્દીકુર્યુસ્તટવસતયો મા ભવન્તં કિરાતાઃ ॥ ૧.૨૪ ॥

તુણ્ડીરાખ્યં તદનુ મહિતં મણ્ડલં વીક્ષમાણઃ
ક્ષેત્રં યાયાઃ ક્ષપિતદુરિતં તત્ર સત્યવ્રતાખ્યમ્ ।
પત્યૌ રોષાત્સાલિલવપુષ્પો યત્ર વાગ્દેવતાયાઃ
સેતુર્જહો સકલજગતામેકસેતુસ્સ દેવઃ ॥ ૧.૨૫ ॥

નાનારત્નૈરુપચિતગુણાં નિત્યસઙ્ગીતનાદાં
ભૂમેર્દ્રક્ષ્યસ્યુચિતવિભવં ભૂષણં તત્ર કાઞ્ચીમ્ ।
યસ્યાં નિત્યં નિહિતનયનો હસ્તિશૈલાધિવાસી
દ્વન્દ્વાતીતસ્સ ખલુ પુરુષો દૃશ્યતે સત્યકામઃ ॥ ૧.૨૬ ॥

તામાસીદન્નપ્રણમ નગરી ભક્તિનમ્રેણ મૂર્ધ્ના

જાતામાદૌ કૃતયુગમુખે ધાતુચ્છાવશેન ।
યદ્ધીથીનાં કરિગિરિપતેર્વાહવેગાવધૂતાન્
ધન્યાન્ રેણૂંસ્ત્રિદશપતયો ધારયન્ત્યુત્તમાડ્ગૈઃ ॥ ૧.૨૭ ॥

મન્દાધૂતાત્તદનુ મહિતો નિસ્સૃતશ્વૂતષણડાત્
પાર્શ્વે તસ્યાઃ પશુપતિશિરશ્ચન્દ્રનીહારવાહી ।
દૂરાત્પ્રાપ્તં પ્રિયસખમિવ ત્વામુપૈષ્યત્યવશ્યં
કમ્પાપાથઃ-કમલવનિકા-કામુકો ગન્ધવાહઃ ॥ ૧.૨૮ ॥

વાર્ણસ્તોમૈરિવ પરિણાતા સમભેદૈર્મહૌઘૈઃ
માન્યા મધ્યેનગરમભિતસ્સેવિતા દેવતાભિઃ ।
સ્વચ્છસ્વાદુપ્રસરસુભગા સ્વામિની વઃ કવીનાં
વેગાસંજ્ઞાં વહતિ મહતીં વલ્લભા પદ્મયોનેઃ ॥ ૧.૨૯ ॥

તીર્થે પુંસાં શમિતકલુષે તત્ર સારસ્વતાખ્યે
સ્નાત્વા સાર્ધં મુનિભિરનઘૈસ્સમ્યગુલ્લાસિતાડ્ગઃ ।
વિશ્વં ચિત્તે વિગતરજસિ વ્યઞ્જયન્તીમશેષં
વક્ષ્યસ્થન્તર્ભહિરપિ પરાં શુદ્ધિમક્ષેપણીયામ્ ॥ ૧.૩૦ ॥

તસ્યાસ્તીરે સરસિજભુવસ્સૌમ્ય વૈતાનવેદિઃ
દિવ્યં કુર્વન્ દ્રમિડવિષયં દૃશ્યતે હસ્તિશૈલઃ ।
યસ્યોપાન્તે કૃતવસતયો યાપયિત્વા શરીરં
વર્તિષ્યન્તે વિતમસિ પદે વાસુદેવસ્ય ધન્યાઃ ॥ ૧.૩૧ ॥

સઞ્ચિન્વાના તરુણાતુળસી-દામભિસ્સ્વામભિખ્યાં
તસ્યાં વેદામનુવિદધતી શ્યામળં હવ્યવાહમ્ ।
ભોગૈશ્ચર્યપ્રિયસહચરૈઃ કાપિ લક્ષ્મીકટાક્ષૈઃ
ભૂયશ્શ્યામા ભુવનજનની દેવતા સન્નિધતે ॥ ૧.૩૨ ॥

લક્ષ્મીવિદ્યુલ્લલિતવપુષં તત્ર કારુણ્યપૂર્ણ
મા ભૈષીસ્ત્વં મરકતશિલામેયકં વીક્ષ્ય મેઘમ્ ।
શુદ્ધૈર્નિત્યં પરિચિતપદસ્ત્વાદૃશૈર્દેવહંસૈઃ
હંસીભૂતસ્સ ખલુ ભવતામન્વવાયાગ્રજન્મા ॥ ૧.૩૩ ॥

સારાસ્વાદી સવનહવિષાં સ્વામિનસ્તે સ દેવઃ
શુદ્ધં ચક્ષુશ્શ્રુતિપરિષદાં ચક્ષુષાં ભાગધેયમ્ ।
અડ્ગીકુર્યાદ્ધિનતમમૃતાસારસંવાદિભિસ્ત્વાં

આવિમોદૈરભિમતવરસ્થૂલલક્ષ્મૈઃ કટાક્ષૈઃ ॥ ૧.૩૪ ॥

મધ્વાસક્તં સરસિજમિવ સ્વિન્નમાલમ્બમાનો
દેવ્યા હસ્તં તદિતરકરન્યસ્તલીલારવિન્દઃ ।
દેવશ્રીમાન્ સ યદિ વિહરેત્સૈરમારામભૂમૌ
વ્યક્તો વાલવ્યજનવપુષા વીજયેસ્તં ત્વમેવ ॥ ૧.૩૫ ॥

જાતપ્રીતિર્જનપદમથો મધ્યમં લઙ્ઘયિત્વા
દૂરાલ્લક્ષ્યક્રમુક-નિવહ-શ્યામળાન્યાહિ ચોળાન્ ।
પ્રત્યુદ્ગચ્છન્મકરવલન-સ્તમ્ભિતૈસ્સહ્યજાયાઃ
સ્રોતોભેદૈર્વિવિધ-ગતિભિસ્સંવિભક્તાવકાશાન્ ॥ ૧.૩૬ ॥

કેશૈર્જ્યોત્સ્નાકલહિ તિમિરં પાળિકાપીડગર્ભૈઃ
સન્ધ્યારાગં સુરભિરજની-સમ્ભવૈરડગરાગૈઃ ।
આભિભ્રાણાસ્સરસિજદૃશો હંસ દોલાધિરોહાત્
આધાસ્યન્તે મદકલગિરસ્તેષુ નેત્રોત્સવં તે ॥ ૧.૩૭ ॥

પૃથ્વીલીલાતિલકસુભગં પશ્ચિમં ભાગમેષાં
નામ્ના વર્ષ જલચર નદીમાતૃકં ગાહમાનઃ ।
દ્રક્ષ્યસ્યારાત્પરિમિતતયા મગ્નકૈલાસદૃશ્યં
શ્વેતં શૈલં કૃણિપતિમિવ ક્ષ્માતલાદુજ્જિહ્વાનમ્ ॥ ૧.૩૮ ॥

સ્ફારાલોકપ્રશમિતતમસ્સગ્ચયં તત્ર પુંસાં
પ્રત્યગ્રૂપં પ્રગુણવિભવં પ્રાર્થનીયં બુધાનામ્ ।
નેદીયાંસં કુશલનિવહં નન્તુરાધાસ્યતે તે
દિવ્યં તેજો જલધિતનયા સ્નેહનિત્યાનુષક્તમ્ ॥ ૧.૩૯ ॥

સ્નિગ્ધચ્છાયં તદનુ વિતતં તસ્ય ધામેવ નીલં
નીલીરક્ષાનિયતલલિતં કાનનં સંવિચીયાઃ ।
દૃષ્ટે તસ્મિન્નિમિષવધૂ-નિત્યનિર્વેશ-યોગ્યે
સ્વર્ગોદ્યાનશ્રિયમપિ લઘું મંસ્યતે માનસં તે ॥ ૧.૪૦ ॥

કુર્વન્નાનાકુસુમરજસા યત્ર ચિત્રં વિતાનં
પૂગારણ્યે મૃદુવિચલયન્યાલિકાચામરાણિ ।
પાદન્યાસક્ષમમવકિરન્ ક્ષ્માતલં પુષ્પજાલૈઃ
પ્રાયો વાયુઃ પરિજનવિધિં પગ્યબાણસ્ય ધત્તે ॥ ૧.૪૧ ॥

સ્રોતોવેગાદથ જનપદં સૌમ્ય સીમન્તયન્તી
પ્રત્યાદેશો વિબુધસરિતસ્થન્દતે સહ્યકન્યા ।
કાલે કાલે પરિણતિવશાત્પર્વભેદાવકીર્ણૈઃ
પુણ્ડ્રેક્ષૂણાં પુલિનવિશદૈર્ગદ્રદા મૌક્તિકૌઘૈઃ ॥ ૧.૪૨ ॥

ભદ્રાલાપૈર્વિહિતકુશલાં ત્વાદૃશાનાં દ્વિજાનાં
સહ્યોત્સઙ્ગાત્સપદિ મરુતા સાગરં નીયમાનામ્ ।
યામસ્કન્નાસ્સરસકુહલી-પત્રપાતૈર્નિશાન્તે
મન્દસ્મેરાં મધુપરિમળૈર્વાસયન્તીવ પૂગાઃ ॥ ૧.૪૩ ॥

તસ્મિન્ દ્રક્ષ્યસ્યમર-મહિળા-મૌળિ-ગન્ધૈરવન્ધ્યાં
આત-વાનાં વ્યપગતરસં માનસે માનસં વઃ ।
તીર્થૈરન્યૈરપિ પરિગતાં શુદ્ધિહેતોસ્સમન્તાત્
ચન્દ્રોલ્લાસ-પ્રથિતયશસસ્સમ્પદં પુષ્કરિણ્યાઃ ॥ ૧.૪૪ ॥

તીરે તસ્યા વિરચિતપદં સાધુભિસ્સેવ્યમાનં
શ્રદ્ધાયોગાદ્દિનમિતતનુશ્લેષપીઠં ભજેથાઃ ।
યસ્મિન્નસ્મત્કુલધનતયા સૌમ્ય સાકેતભાજઃ
સ્થાનં ભાવ્યં મુનિભિરુદિતં શ્રીમતો રઙ્ગધામ્નઃ ॥ ૧.૪૫ ॥

સત્ત્વે દિવ્યે સ્વયમુદયતસ્તસ્ય ધામ્નઃ પ્રસઙ્ગાત્
મગ્જૂષાયાં મરકતમિવ ભ્રાજમાનં તદન્તઃ ।
ચેતો ધાવત્યુપહિતભુજં શેષભોગે શયાનં
દીર્ઘાપાઙ્ગં જલધિતનયાજીવિતં દેવમાદ્યમ્ ॥ ૧.૪૬ ॥

ચોરાકાન્તં તદનુ વિપિનં ચોળ-પાણ્યાન્તરસ્થં
ઝિલ્લીનાદશ્રવણપરુષં શીઘ્રમેવ વ્યતીયાઃ ।
તીર્ણૌ તસ્મિન્નકટય સખે શીતલાંસ્તે નિનાદાન્
શબ્દાયન્તે ન ખલુ કવચસ્સન્નિઘૌ દુર્જનાનામ્ ॥ ૧.૪૭ ॥

સ્રસ્તાપીડં પ્રચલદલકં વ્યક્તતાટકુરલં
મુક્તાચૂર્ણસ્ફુરિતતિલકં વક્ત્રમુક્તાનયન્ત્યઃ ।
દેશે તસ્મિન્ કુવલયદૃશો જાતકૌતૂહલાસ્ત્વાં
માલાદીર્ઘૈર્મધુરવિરુતં માનયિષ્યન્ત્યપાઙ્ગૈઃ ॥ ૧.૪૮ ॥

નિત્યાવાસં વૃષભમચલં સુન્દરાખ્યસ્ય વિષ્ણોઃ
પ્રત્યાસીદન્સપદિ વિનમદ્ભાગધેયં નતસ્થ્યાઃ ।

યસ્યોત્સર્ગે બલિવિજયિનસ્તસ્ય મગ્જુરવાન્તં
પાથો દિવ્યં પશુપતિજટાસ્પર્શશૂન્યં વિભાતિ ॥ ૧.૪૯ ॥

ઈશાદસ્ત્રાણ્યધિગતવતાં ક્ષત્રિયાણાં પ્રભાવાત્
કારાવાસ-સ્મરણ્યકિતૈસ્સિક્ત-સસ્યાં પયોદૈઃ ।
પશ્યન્યાયાઃ પરમલક્યા સ્પર્ધમાનૈરજસં
પુણ્યાવાસૈઃ પુરજનપદૈર્મણિતાન્યાણ્યદેશાન્ ॥ ૧.૫૦ ॥

મુક્તાજાલૈર્જનિતપુળિનાં શુક્તિસન્તાનમુક્તૈઃ
તારાપૂર્ણાં દિવમિવ તતસ્તામ્રપર્ણી ભજેથાઃ ।
પ્રત્યાસત્યા નિયતવિશદં પીતસિન્ધોર્મહર્ષેઃ
પાનીયં તે પરિણમયિતા તત્ર મુક્તામયત્વમ્ ॥ ૧.૫૧ ॥

તસ્યાસ્પૃશૈરં સરસિજમુખાસ્વાદસમ્પ્રીતયેતાઃ
શીતીભૂતસ્તરળ-લહરીબાહુ-સંશ્લેષણેન ।
અધ્યાસીનઃ પુલિનમનિલૈર્વીજિતશ્ચન્દનાદ્રેઃ
શ્રાન્તિં શાન્તિં ગમયતુ ભવાન્ સાગરં લઙ્ઘયિષ્યન્ ॥ ૧.૫૨ ॥

સવ્યં તસ્યાઃ કિયદિવ ગતશ્શ્યામતાળીતમાલાં
ત્વત્પ્રાયાણાં તરુણવયસાં ચેતસો નન્દયિત્રીમ્ ।
વેલામબ્ધેર્વિવિધ-લહરીદત્ત-મુક્તાભિરામાં
દ્રક્ષ્યસ્યારાદ્વિગુણપુલિનાં કેતકીનાં પરાગૈઃ ॥ ૧.૫૩ ॥

સ્થિત્વા તત્ર ક્ષણમુભયતશ્શૈલશૃંગાવતીર્ણૈઃ
સ્રોતોભેદૈરધિગતગુણં ચારુવિસ્ફારઘોષૈઃ ।
લક્ષીકુર્વન્ દશમુખપુરીં સૌમ્ય પત્રપ્રકૃષ્ટો
વેલાચાપં શર ઇવ સખે વેગતસ્ત્વં વ્યતીયાઃ ॥ ૧.૫૪ ॥

દાવાસક્તં વનમિવ નભસ્સન્ધ્યયેવાનુવિહ્નં
સિન્દૂરાકુંઢં દ્વિપમિવ હરિં સ્વામ્બરેણેવ જુષ્ટમ્ ।
વિદ્યુદ્ભિન્નં ઘનમિવ સખે વિદ્રુમારણ્યયોગાત્
દેહેનૈકં મિથુનમિવ ચ દ્રક્ષ્યસિ ત્વં પયોધિમ્ ॥ ૧.૫૫ ॥

અસ્મત્પૂર્વૈસ્સુરપતિહૃતં દ્રષ્ટુકામૈસ્તુરઙ્ગં
ભિત્વા ક્ષોણીમગણિતબલૈસ્સાગરો વર્ધિતાત્મા ।
સત્કારાર્થં તવ યદિ ગિરીનાદિશેદ્ધમપક્ષાન્
અશ્રાન્તોડપિ પ્રણયમુચિતં નૈવ બન્ધોર્વિહન્ત્યાઃ ॥ ૧.૫૬ ॥

તત્રાસીનઃ ક્વચન સરસિ સ્મેરહેમારવિન્દે
લબ્ધાસ્વાદો મધુભિરમિતૈસ્સંવિનીતાધ્વખેદઃ ।
દ્રક્ષ્યસ્યગ્રે લઘુતરગતિશ્શેષમુલ્લઙ્ઘ્ય સિન્ધોઃ
તોયાઘાતાન્મસૃણિતશિલારમ્યવેલં સુવેલમ્ ॥ ૧.૫૭ ॥

યસ્થાસન્ને પયસિ જલધેસ્ત્વત્પ્રતિચ્છન્દ્યન્દ્રાઃ
પક્ષચ્છેદ-ક્ષરિતરુધિર-સ્તોમસન્દર્શનીયાઃ ।
વીચિપ્રાતૈર્વિષમિતરુથો મૌક્તિકૈસ્તારકાભૈઃ
સન્ધ્યામન્યાં નિયતમવનૌ દર્શયન્તિ પ્રવાળાઃ ॥ ૧.૫૮ ॥

યત્રારણ્યં વરુણવસતેર્વાચિવેગાપનીતૈઃ
મુક્તારત્નસ્તબક-શબલૈર્વિદ્રુમૈરુત્પ્રવાળમ્ ।
રક્ષોભીતૈસ્સ્વયમનિમિષૈરાહૃતસ્થાપિતાનાં
મન્દારાણાં મધુપરિમળૈર્વાસિતં મૌળિદંઘ્રૈઃ ॥ ૧.૫૯ ॥

લઙ્કા સિન્ધોર્મહતિ પુલિને રાજહંસીવ લીના
તસ્મિન્દૃશ્યા તદનુ ભવતશ્ચારુસૌધાવદાતા ।
ત્વામાયાન્તં પવનતરળૈર્યાપતાકાપદેશૈઃ
પક્ષૈરભ્યુજિજગમિષુરિવ સ્થાસ્યતિ શ્રાવ્યનાદા ॥ ૧.૬૦ ॥

ઇતિ શ્રીકવિતાર્કિકસિંહસ્ય સર્વતન્ત્રસ્વતન્ત્રસ્ય
શ્રીમદ્દેહુટનાથસ્ય વેદાન્તાચર્યસ્ય કૃતિષુ
હંસસન્દેશે પ્રથમાશ્વાસઃ સમાપ્તઃ ।

શ્રીઃ

॥ દ્વિતીયાશ્વાસઃ ॥

લીલાખેલં લલિતગમનાશ્ચારુનાદં સશિગ્જાઃ
ભલ્લાક્ષં ત્વાં સ્મરશરદૃશો ગૌરમાપાણુરાડ્યઃ ।
મુગ્ધાલાપં મધુરવચસો માનસાર્થ મનોહ્રાઃ
યત્રાનીતાસ્સુર-યુવતયો રગ્ગયેયુસ્સમક્ષમ્ ॥ ૨.૧ ॥

ઉગ્રૈશ્શાપૈરુપહતિભિયા રક્ષસા દૂરમુક્તાઃ
દગ્ધુ યોગ્યા હુતવહમપિ ત્વત્પ્રિયાવાર્ણશુદ્ધાઃ ।

ઉત્પશ્યન્તો જનકતનયાતેજસૈવ સ્વરક્ષાં
રોધં યસ્યામનુવિદધતે લોકપાલાવરોધાઃ ॥ ૨.૨ ॥

અધ્યાસીના બહુમણિમયં તુડ્ગશૃંગં ત્રિકૂટં
દિક્પાલેષુ પ્રથિતયશસા રક્ષસા રક્ષમાણા ।
અગ્રે મેરોરમરનગરીં યા પરિષ્કારભૂમ્ના
ત્વાહૂયેવ ધ્વજપટમયાનગ્રહસ્તાન્ ધુનોતિ ॥ ૨.૩ ॥

કાલે યસ્યાં વ્યપગતઘને ત્વદ્વિહારોચિતેઽસ્મિન્
ચન્દ્રાલોકૈર્વિલુલિતધિયાં શર્વરીગર્વહાસૈઃ ।
સ્વર્ગસ્ત્રીણાં વિરહજનિતં બાષ્પમુદ્રેલયન્ત્યો
નિષ્યન્દન્તે સલિલકણિકાશ્ચન્દ્રકાન્ત-સ્થલીનામ્ ॥ ૨.૪ ॥

ભાસા તાદૃકપરિણતિજુષા મૈથિલીશોકવલ્લેઃ
ભસ્મીભૂતાં પવનતનયસ્નેહિના પાવકેન ।
અન્તસ્ત્રાસાદવહિતધિયસ્સંવિધાસ્યન્ત્યવશ્યં
પ્રત્યાદિષ્ટપ્રથમરચનં વિશ્વકર્માદયસ્તામ્ ॥ ૨.૫ ॥

મધ્યે તસ્યા નિશિચરપતેસ્સન્ન રુદ્ધાન્તરિક્ષં
યુગ્મં નેચૈર્દિવિ સુમનસાં સેવ્યમાનં વિમાનૈઃ ।
કારાગારં વિબુધસુદૃશાં વીક્ષમાણો વિચિત્રં
શોકપ્રીતિવ્યતિકરવર્તીં વક્ષસે ચિત્તવૃત્તિમ્ ॥ ૨.૬ ॥

નિત્યોદારામતુભિરખિલૈર્નિષ્કુટે વૃક્ષવાટીં
ઈષત્કોપાચ્ચકિત-પવનામિન્દુ-સન્દિગ્ધસૂર્યામ્ ।
સીતાશોકજવલનસહજૈસ્તત્ર દીપ્તામશોકૈઃ
આપઘૈથાઃ પ્રથમલુલિતામાઝજનેય-પ્રચારૈઃ ॥ ૨.૭ ॥

તસ્યામન્યૈર્વિયતિ વિહગૈસ્સાર્ધમાનન્દનિઘ્નૈઃ
સ્થાને સ્થાને નિહિતનયનો વર્તયન્માણ્ણાનિ ।
દ્રક્ષ્યસ્યેકાં જનકદુહિતુસ્સૌમ્ય દુર્જાતબન્ધુ
ન્યસ્તાકલ્પાં કવચન વિટપે શિંશુપાં સાન્દ્રશાખામ્ ॥ ૨.૮ ॥

મૂલે તસ્યાઃ કિમપિ સવનક્ષેત્રસંસ્કારજાતં
યત્ર ક્વાપિ સ્થિતમપિ સાખે ત્રાસહીનં મહિમ્ના ।
કાલે તસ્મિન્કથમપિ મયા વીર્યશુલ્કેન લબ્ધં
દૃશ્યં તત્તે દિનકરકુલઘોતકં દિવ્યરત્નમ્ ॥ ૨.૯ ॥

સા મે દૃષ્ટિશશકરનયના સન્નતભ્રૂસ્સુકેશી
તન્વી તુડગસ્તનભરનતા તમજામ્બૂનદાભા ।
બાલા યુષ્મત્પ્રતિમગમના વેદિમધ્યા વરાડગી
શૃંગારાખ્યં નિધિમધિગતા શ્રેયસી દેવતેવ ॥ ૨.૧૦ ॥

સા તે યાવન્નયનપદવીં યાતિ મોહાલસા વા
સન્દેશં વા મદુપગતયે શ્રાવયન્તી શકુન્તાન્ ।
અત્યાસન્નપ્રિયવચનતાં સૂચયદ્ભિર્નિમિત્તૈઃ
એતામશ્રુસ્થગિતનયનં વીક્ષમાણા દિશં વા ॥ ૨.૧૧ ॥

આકલ્પાન્વા સવિધનિહિતાનાલપન્તી વિમોહાત્
અડગસ્પર્શો રઘુકુલપતેઃ સ્મર્યતે વા ન વેતિ ।
ધ્યાયન્તી વા ચિરવિરહિતાનેકશય્યાવિહારાન્
તસ્યા નૂનં નિયતિજનિતા તાદૃશી કાલયાત્રા ॥ ૨.૧૨ ॥

શુદ્ધામિન્દોશ્વપચભવને કૌમુદીં વિષ્કુરન્તીં
આનીતાં વા વિષતરુવને પારિજાતસ્ય શાખામ્ ।
સૂક્તિં રમ્યાં ખલપરિસરે સત્ત્વેઃ કીર્ત્યમાનાં
મન્યે દીનાં નિશિચરગૃહે મૈથિલસ્યાત્મજાતામ્ ॥ ૨.૧૩ ॥

વર્ષાકીર્ણામિવ કમલિનીં વ્યાહતાર્થામિવોક્તિં
પટ્ટાશ્લિષ્ટામિવ બિસલતાં પત્યપેતામિવેભીમ્ ।
મેઘચ્છન્નામિવ શશિકલાં વિઘ્નરુદ્ધામિવાશાં
વ્યાઘ્રોપેતામિવ મૃગવધૂં ભૂતલે જ્યામિવાસ્તામ્ ॥ ૨.૧૪ ॥

સ્મૃત્વા પૂર્વં સ્મરશરભયે મત્પરિષ્વડગરક્ષાં
આશ્લિષ્યન્તીમલસ-વલિતૈરડગકૈર્માતરં સ્વામ્ ।
આકલ્પેડપિ શ્રમમધિગતૈરડગરાગેડપિ ખિન્નૈઃ
અક્ષામ્યદ્ભિઃ સ્મૃતિમપિ મુહુસ્સૌકુમાર્યાતિરેકાત્ ॥ ૨.૧૫ ॥

ભૂયો ભૂયઃ કરસરસિજે ન્યસ્ય રોમાઞ્ચિતાડગીં
મૌળૌ ચૂડામણિવિરહિતે નિર્વિશન્તીં નિધાય ।
અન્તસ્તાપાદધિગતરુજોરાદરાદર્પયન્તીં
પર્યાયેણ સ્તનકલશયોરડગુલીયં મદીયમ્ ॥ ૨.૧૬ ॥

અમ્બાતુલ્યા સુચરિતકૃલં દિવ્યમાલેપનં પ્રાક્

અડ્ગોષ્વસ્યાઃ સ્થિરમનુગુણં યદ્ધિતેનેઽનસૂયા ।
ધારાકારૈઃ સ્તનકલશયોરાપતદ્ભિસ્સમન્તાત્
સન્તાપોષ્ણૈસ્તદપિ બહુલૈરશ્રુભિઃ ક્ષાલયન્તીમ્ ॥ ૨.૧૭ ॥

અગ્રાહ્યત્વાદ્વિષમયમિતં કેશહસ્તં મયા પ્રાઙ્
આભિભ્રાણાં તનુપરિમળ-શ્રદ્ધયેવાવકીર્ણમ્ ।
અર્ચાહિતોર્ભુવિ રતિપતેરપ્સરોભિર્વિમુક્તાં
અન્વગ્યાતામિવ સુરતરોર્મગ્જરીં ચગ્ચરીકૈઃ ॥ ૨.૧૮ ॥

અસ્યાકારૈસ્સદૃશમભિતસ્ત્વત્પ્રિયારૂપચિહ્નં
આનીતં યત્પરિતમચલાદુત્તરીયં પ્લવડ્ગૈઃ ।
બાલાદિત્યદ્યુતિસહચરં ચારુ વાસો વસાનાં
સન્ધ્યારાગવ્યતિકરવતીં ચન્દ્રલેખામિવાન્યામ્ ॥ ૨.૧૯ ॥

વક્તું માર્ગ કિલ વસુમતીં જગ્મુષસ્તત્પદાબ્જાત્
મગ્જીરસ્ય ત્વદુપમરુતેર્દક્ષિણસ્યાસ્ય તુલ્યમ્ ।
અઙ્કારુઢે ચરણકમલે મલ્હરેણોપધેયં
વામં શાખાશિખરનિહિતં વીક્ષ્ય ગાઢં વિષણ્ણામ્ ॥ ૨.૨૦ ॥

અડ્ગૈર્મલાયત્તિસલયસમૈરુજ્જિતાકલ્પપુષ્પૈઃ
ગાઢાશ્વિષ્ટાં વપુષિ વિમલે બિમ્બિતાભિલતાભિઃ ।
સન્તાપોષ્ણાશ્વસનપરુષચ્છાયયા કિચ્ચિદ્દૂનાં
બન્દીભૂતાં નિશિચરગૃહે નન્દનસ્યેવ લક્ષ્મીમ્ ॥ ૨.૨૧ ॥

ચેતોવૃત્તિં શમયતિ બહિસ્સાર્વભૌમે નિરોધે
મય્યેકસ્મિન્પ્રણિહિતધિયં માન્મથેનાગમેન ।
અભ્યસ્યન્તીમનિતરજુષો ભાવનાયાઃ પ્રકર્ષાત્
સ્વાન્તેનાન્તર્વિલયમૃદુના નિર્વિકલ્પં સમાધિમ્ ॥ ૨.૨૨ ॥

શૂન્યા દૃષ્ટિશ્ચસિતમધિકં મીલિતં વક્ત્રપદ્મં
ધારાકારં નયનસલિલં સાનુબન્ધો વિલાપઃ ।
ઇત્યં દૈન્યં કિમપિ વિધિના દુર્નિવારેણ નીતા
સા મે સક્તા તનુતરતનુસ્તપ્યતે નૂનમન્તઃ ॥ ૨.૨૩ ॥

દૃષ્ટ્વા તસ્યાસ્ત્વમપિ કરુણાં તાદૃશીં તામવસ્થાં
શક્ષ્યસ્યન્તસ્સ્વયમુપનતં શોકવેગં ન સોદુમ્ ।
કવ્યાદાનાં દશવદનવત્ ક્વાપિ જાતાવજાતાઃ

નાલમ્બન્તે કથમિવ દયાં નિર્મલત્વોપપન્નાઃ ॥ ૨.૨૪ ॥

નેદીયસ્યામધિગતરસો દીર્ઘિકાયાં નિકામં
સંવેશેન શ્રમમપનયન્ શર્વરીં યાપયેથાઃ ।
ઇત્થં નિદ્રાસમયમુચિતં વીક્ષ્ય નક્તચ્ચરીણાં
પ્રત્યૂષે ત્વં પ્રણયમધુરાં શ્રાવયિષ્યન્ મદુક્તિમ્ ॥ ૨.૨૫ ॥

શીતૈરધ્વશ્રમવિનયનૈસ્સેવિતો ગન્ધવાહૈઃ
સુમસ્સવૈરં પુળિનશયને સ્વન્તરે ચન્દ્રપાદૈઃ ।
ક્રીડાગીતૈઃ કમલમુકુળે લીયતાં ષટ્પદાનાં
કાર્યાકાઙ્કી કલયતુ ભવાન્ રાજહંસ પ્રબોધમ્ ॥ ૨.૨૬ ॥

તામારુઢશ્ચલકિસલયાં શિંશુપાં સ્વૈકલક્ષ્યો
મન્દીર્ણમ્બનસિજધનુર્ધોષતીવ્રં નિનાદમ્ ।
મોહાદીષન્મુષિતમનસં બોધય પ્રેયસીં મે
રમ્યામાદૌ રઘુજનકયોર્વર્ણયન્ વંશકીર્તિમ્ ॥ ૨.૨૭ ॥

પત્યુર્દેવિ પ્રણયસચિવં વિદ્ધિ દીર્ઘાયુષો માં
જીવાતું તે દધતમનઘં તસ્ય સન્દેશમન્તઃ ।
શૂરાણાં યશશરદ્દુપગમે વીરપત્નીવરાણાં
સમ્માનાર્હં સમયમુચિતં સૂચયેત્કૂજિતૈસ્સવૈઃ ॥ ૨.૨૮ ॥

મત્પ્રસ્તાવપ્રવાણમથ સા મૈથિલી માનયેત્વાં
મ્લાનં શોકાદ્ઘનકમલં કિઞ્ચિદુન્નમ્ય ભીરુઃ ।
અન્તસ્તોષાદમૃતલહરીલબ્ધસબ્રહ્મચર્યૈઃ
અમ્ભોજાનામુષસિ મિષતામન્તરઙ્ગૈરપાઙ્ગૈઃ ॥ ૨.૨૯ ॥

પશ્યન્તી સા રઘુપતિવધૂસ્ત્વામશેષાવદાતં
પ્રત્યાશ્વાસાદધિગતરુચિઃ પ્રાક્તનીવેન્દુલેખા ।
મત્સન્દેશે તદનુ સુમુખી સાવધાના ભવિત્રી
કિં ન સ્ત્રીણાં જનયતિ મુદં કાન્તવાર્તાડડગમોડપિ ॥ ૨.૩૦ ॥

પશ્ચાદેવં કથય ભવતીભાગધેયેન જીવન્
કલ્યાણીં ત્વાં કુશલમનઘઃ કોસલેન્દ્રોડનુયુક્તે ।
યેષુ શ્રેયો ભવતિ નિયતં તાનિ સર્વાણિ સન્તઃ
લક્ષ્યા દેવ્યાસ્તવ ચ ભુવને લક્ષણાન્યામનન્તિ ॥ ૨.૩૧ ॥

यस्या यस्मिन् व्यवधिरभवद्भूषणालेपनादिः
नीतामेनां नियतिविभवादन्तरीपं दवीयः ।
प्रत्यासीदन्निव नयनयोर्वर्त्मनि स्थापयित्वा
स त्वामेवं वदति कुशली देवि सध्या भुजेन ॥ २.३२ ॥

वेलातीतप्रणयविवशं भावमासेदुषोर्नौ
भोगारम्भे क्षणमिव गता पूर्वमालिङ्गनाद्यैः ।
सम्प्रत्येषा सुतनु शतशः कल्पना-सङ्गमैस्तैः
चिन्तादीर्घैरपि शकलिता शर्वरी नापयाति ॥ २.३३ ॥

उद्दामैस्ते कुयकलशयोरुष्मभिर्निर्जितेन
छिद्रं लब्ध्वा विरडसमये तत्क्षणादुन्नतेन ।
कुन्दाभोटैस्सुरभितदिशा गन्धवालेन दैन्यं
सम्प्राप्तोऽहं सल सरसिजैस्त्वन्भुजाम्भोजमित्रैः ॥ २.३४ ॥

माध्वीदिग्धैर्विरडि-वनितास्वाद-लुब्धैरभोद्यैः
आवृण्वन्तं कुसुमधनुषश्चित्रपुङ्गुपैर्दिगन्तान् ।
सीतापार्श्वे न भवतु भवानित्यवोयद्वसन्तं
रामस्त्रासादनमित-धनुर्मौणिना सन्नतेन ॥ २.३५ ॥

पार्श्वे लोलैः परभृतकुलैर्भुक्तकोलाडलानाम् ।
मल्लीरेणुस्थगितवपुषां मन्दरं निर्गतानाम् ।
भीतेनाहं भ्रमरपटली-शृङ्गलासङ्कुलानां
मार्गे तिष्ठन्मलयमरुतां वारितो लक्ष्मणेन ॥ २.३६ ॥

मन्दो वक्ष्ये किमिव जनकं किं नु योगीश्वरो मां
छत्येवं मे सुतनु मनसो वर्तयन्ति स्म भेदम् ।
रक्ताशोके ज्वलति सविधे लाजवर्षाभिरामैः
पुष्पौघैस्त्वत्परिणयदशां व्यञ्जयन्तः करञ्जः ॥ २.३७ ॥

येतो नैव त्यजति यपलाडेमकोणाभिघातात्
धीरोदात्तस्तनितज्वलदात्ताण्डवारम्भमिच्छन् ।
वातोन्मुक्तैः कुटजकुसुमैर्वासिते शैलशृङ्गे
रक्षःपीडारहित-दयिताश्लेषधन्यो मयूरः ॥ २.३८ ॥

शैलव्यक्तप्रतिविलपितां सान्द्रतापानुविद्धां
तन्वानानां नयनसलिलैर्मातरं ते सबाष्पाम् ।

પશ્યન્તીનાં પ્રબલમદનોન્માદપર્યાકુલં માં
પ્રાયો જાતં કિમપિ રુદિતં વ્યોમ્નિ કાદમ્બિનીનામ્ ॥ ૨.૩૯ ॥

દેહસ્પર્શ મલયપવને દૃષ્ટિસમ્ભેદમિન્દૌ
ધામૈકત્વં જગતિ ભુવિ ચાભિન્નપર્યક્રયોગમ્ ।
તારાચિત્રે વિયતિ વિતતિં શ્રીવિતાનસ્ય પશ્યન્
દૂરીભૂતાં સુતનુ વિધિના ત્વામહં નિર્વિશામિ ॥ ૨.૪૦ ॥

પ્રાપ્તૈસ્સાખ્યં તવ નયનયોઃ પદ્મકોશૈઃ પ્રબુદ્ધૈઃ
સન્નાહં નસ્સમયનિયતં સાધુ સન્ધુક્ષયન્તી ।
સેનાયોગ્યાં સરણિમધુના દર્શયન્તી શુભાશા
સીતે નૂનં ત્વરયતિ શરત્ત્વત્સમીપં નિનીષુઃ ॥ ૨.૪૧ ॥

તાતાદેશાત્સપદિ ભરતે ન્યસ્તરાજ્યાભિષેકં
યા મામેકા વનમનુગતા રાજધાનીં વિહાય ।
તામેવ ત્વામુચિતશયનાં બાહુમધ્યે મદીયે
દૂરે કર્તુર્ગુણવતિ મુહુર્દૂયતે જીવિતં મે ॥ ૨.૪૨ ॥

સેતું બધ્વા વિપુલમચલૈસ્સાયકૈર્વા પયોધૌ
કૃત્વા લહ્નું સ્રજમિવ કરે ખેલતાં વાનરાણામ્ ।
અલ્પીયોભિસ્સુમુખિ દિવસૈર્યોધયન્ યાતુધાનાન્
કર્ણે શીઘું તવ રચયિતા લક્ષ્મણાશ્ચાપઘોષૈઃ ॥ ૨.૪૩ ॥

રક્ષોમૌળિ-સ્તબકલવનાદ્વૈરબન્ધે વિમુક્તે
ગત્વા ચોર્વી ગગનપદવીસ્વૈરિણા પુષ્પકેણ ।
સિદ્ધારમ્ભૌ સપદિ ભવતામાધિરાજ્યાભિષેકાત્
સમ્પ્રાપ્ત્યાવશ્ચિરવિરહતસ્સગ્ચિતાન્દેવિ ભોગાન્ ॥ ૨.૪૪ ॥

ચિત્તે કુર્યાત્તદપિ ભવતી યજ્જનસ્થાનયુદ્ધાત્
સમ્પ્રાપ્તં માં દશમુખસમાન્ પારયિત્વા ખરાદીન્ ।
શસ્ત્રાઘાતં સ્તનકલશયોરુષ્માણા રોપયદ્ભિઃ
ગાઢાશ્લેષૈરપિહિતવતી ગદ્ગદા હર્ષબાષ્પૈઃ ॥ ૨.૪૫ ॥

શય્યાઃ ક્લેશં કવચન સમયે તાદૃશં ચિન્તયિત્વા
સ્મૃત્વા દેવીમચલતનયાં વિપ્રયુક્તાં શિવેન ।
રક્ષાત્માનં કથમપિ શુભે જીવિતાલમ્બનં મે
પત્યુશ્ચન્દાદ્-વ્યસનમપિ હિ શ્વાઘનીયં વધૂનામ્ ॥ ૨.૪૬ ॥

અપ્યેતત્તે મનસિ નિહિતં સાહ્યમવ્યાજબન્ધોઃ
પ્રત્યાખ્યાતું પ્રભવતિ ન ખલ્વાનુશંસ્યં ત્વદીયમ્ ।
પ્રાગપ્યેવં પરિણતગુણાં નૈષધે વીક્ષ્ય વાર્તાં
આર્તાત્રાણં વ્રતમિતિ વિદુર્હસ શુદ્ધાત્મનાં વઃ ॥ ૨.૪૭ ॥

ઇત્યં હૃદૈર્જનકતનયાં જીવયિત્વા વયોભિઃ
સાખ્યં પુષ્યન્દિનકરકુલે દીપ્યમાનૈર્નરિન્દ્રૈઃ ।
સ્વૈરં લોકાન્ વિચર નિખિલાન્ સૌમ્ય લક્ષ્યેવ વિષ્ણુઃ
સર્વાકારૈસ્ત્વદનુગુણયા સેવિતો રાજહંસ્યા ॥ ૨.૪૮ ॥

સન્દિશ્યૈવં સહ કપિકુલૈસ્સેતુના લઙ્ઘિતાબ્ધિઃ
પદ્મકિત્તિગ્રીવે યુધિ વિનિહતે પ્રાપ્ય સીતાં પ્રતીતઃ ।
રાજ્યં ભૂયસ્સ્વયમનુભવન્ રક્ષિતં પાદુકાભ્યાં
રામશ્રીમાનતનુત નિજાં રાજધાનીં સનાથામ્ ॥ ૨.૪૯ ॥

વિદ્યાશિલ્પપ્રગુણમતિના વેકુટેશેન ક્લૂષં
ચિન્તાશાણોત્લિખિતમસકૃચ્છ્રેયસાં પ્રાપ્તિહેતુમ્ ।
સીતાહંસવ્યતિકરસખં રામસન્દેશારત્નં
પશ્યન્ત્વન્તશ્ચ્રવણમનઘં ચક્ષુરુજજીવ્ય સન્તઃ ॥ ૨.૫૦ ॥

ઇતિ શ્રીકવિતાર્કિકસિંહસ્ય સર્વતન્ત્રસ્વતન્ત્રસ્ય
શ્રીમદ્વેકુટનાથસ્ય વેદાન્તાચર્યસ્ય કૃતિષુ
હંસસન્દેશે દ્વિતીયાશ્વાસઃ સમાપ્તઃ ।

Hamsasandesha

pdf was typeset on May 6, 2025

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

